

وسوسهٔ غرب

وسوسهٔ غرب

وسوسهٔ غرب

آندره مالرو

ترجمهٔ سیروس ذکاء

کتاب روشن

تهران ۱۳۸۶

وسوسه غرب

آندره مالرو
ترجمه سیروس ذکا

چاپ اول: ۱۳۸۶؛ تیراژ: ۷۰۰ نسخه

حروفچینی: نوشتار

چاپ و صحافی: مؤسسه جهان کتاب

حق چاپ و نشر محفوظ است

مدیر تولید: هوش آذر آذر نوش

مدیر فرهنگی: فریبا نیکزاد

تهران، صندوق پستی ۵۵۹-۱۵۸۵۵

تلفن: ۲۲۹۶۶۳۱۸؛ فاکس: ۲۲۹۴۲۶۷۴

E-mail: ketaberoushan@hotmail.com

شابک: ۹۶۴-۹۰۹۰۱-۳-۴ ISBN: 964-90901-3-4

سرشناسه	مالرو، آندره، م ۱۹۷۶ - ۱۹۰۱
عنوان و پدیدآور	Malraux, Andre
مشخصات نشر	وسوسه غرب/ آندره مالرو؛ ترجمه سیروس ذکا
مشخصات ظاهری	تهران: کتاب روشن، ۱۳۸۵.
شابک	بوست و دو ۸۹۰ ص.
پادداشت	964-90901-3-4
پادداشت	فبا
پادداشت	چاپ قبلی: سازمان چاپ و انتشارات کیهان ۱۳۲۱
پادداشت	عنوان اصلی: La Tentation de l'occident.
موضوع	شرق و غرب
موضوع	چین -- تمدن
موضوع	آریا -- تمدن
شناسه افزوده	ذکا، سیروس، ۱۳۰۵ - مترجم
رده بندی کنگره	ذکا، سیروس، ۱۳۸۵ CBR51/م
رده بندی دیویی	۳۰۳/۲۸۵۱۰۱۸۱۲
شماره کتابخانه ملی	۸۲-۲۸۱۵

فهرست مطالب

هفت

پانزده

۱

۳

مقدمه مترجم

سالشمار زندگی مالرو

درباره این کتاب

نامه‌ها

هر که زمانی دراز به بوزینه‌ها بنگرد، شبیه
سایه خود می‌شود. مثل مالاباری

مقدمه مترجم

وسومۀ غرب نخستین کتابی است که مالرو پس از مراجعت از هندوچین به چاپ رسانید. او در هندوچین با وضع ناگواری روبه‌رو شده بود. به این معنی که پس از تحقیقات باستانشناسی توأم با تجارت و نیز به علت بن‌بستی سیاسی که با آن مواجه شده بود در صدد برآمد زیان‌هایی را که متحمل شده بود جبران کند و این فرصت را ادبیات در اختیارش گذاشت. بدین ترتیب پس از دو مسافرت به آسیا و اقامت در آن قاره — از اکتبر ۱۹۲۳ تا نوامبر ۱۹۲۴ و از فوریه تا دسامبر ۱۹۲۵ — وسومۀ غرب یا اولین کتاب مهم خود را منتشر ساخت. البته قبل از آن نیز نوشته‌هایی در راستای ذوق کویستی خود و یادداشت‌های پراکنده‌ای در مجلات پیشرو آن زمان به چاپ رسانیده بود. تحقیقات باستانشناسی او در هندوچین تحت استعمار مورد سوءظن قرار گرفت و موجب محاکمه‌ای پایان‌ناپذیر برای او گردید. در مراجعت دوم خود از هندوچین به فعالیتهای توأم با

مشاجره‌های ادبی پرداخت و چون میل داشت در میان نسل پرامید پس از جنگ جایی برای خود دست و پا کند، با مجله فرانسوی NRF به همکاری پرداخت و در آوریل ۱۹۲۶ قسمتهایی از وسوسه غرب را که از مدت‌ها پیش مشغول نوشتنش بود در آن مجله به چاپ رسانید. البته این کتاب بعداً توسط بنگاه نشر «گراسه» منتشر شد.

وسوسه غرب از دو منبع سرچشمه گرفته است. آنچه به‌طور زنده تجربه شده و آنچه از کتابها به دست آمده است. در مورد تجربیات زنده باید گفت که مسافرت به هندوچین در آن زمان نه ابداع «مالرو» بود و نه کاری خارق‌العاده برای کسی که می‌خواست دست به تحقیقات باستانشناسی بزند. این رسم از دوره امپراتوری فرانسه به جا مانده بود که مأموریت‌های سوق‌الجیشی را توسط روشنفکران ترویج می‌کرد تا بر اثر تحقیقات و اکتشافات موفقیتی به دست آورند. به‌طور مثال می‌توان از شخصی به نام آبل برنار^۱ یاد کرد که پس از مسافرتی به چین در سالهای ۱۹۲۰ - ۱۹۲۱ کتابی تحت عنوان چین منتشر کرد. وی در کتاب خود از به‌وجود آمدن روحی طغیانی در مشرق‌زمین و بن‌بستی که اروپا با آن روبه‌رو بود سخن به میان آورده بود. در جهت معکوس نیز می‌توان از مسافرت دانشجویان و کارگران و انقلابیان چینی به غرب، که از پیش از جنگ جهانی شروع شده بود، یاد کرد. از آن جمله است مسافرت هوشی - مین به اروپا در سال ۱۹۱۱ و اقامت چو - آن - لای در اروپا از ۱۹۲۰ تا ۱۹۲۴. این مسافرتها با اینکه فراوان نبود، رو به افزایش نهاده بود. تأثیر این‌گونه مسافرتها و کتابها بر ذهن مالروی جوان، تحریک افکار او درباره مشرق‌زمین بود که

1. Abel Bernard

اذهان بسیاری را بلافاصله پس از جنگ به خود معطوف کرده بود. مسئله انحطاط غرب که در آن دوران از آن بحث می‌شد، با اعتراضها و سرزنش‌های مشهور پل والری آغاز شده بود که از اول اوت ۱۹۱۱، تحت عنوان بحران ذهن در اروپا، در مجله فرانسوی NRF به چاپ می‌رسید. از سوی دیگر کتاب معروف اسپینگلر آلمانی، اندکی بعد به این اعتراضات ملحق شد. اما اینکه کتاب اخیر تا چه اندازه در نوشتن وسوسه غرب بر تفکرات مالرو اثر گذاشته، چیزی است که لااقل به دلایل عینی نمی‌توان درباره‌اش به آسانی داوری کرد. چون جلد اول این کتاب در اوایل ۱۹۱۸ و جلد دوم آن در ۱۹۲۲ در آلمان منتشر شد و متن قطعی و کامل آن در ۱۹۲۳ به چاپ رسید. ترجمه فرانسوی آن هم در سال ۱۹۳۱ از چاپ درآمد، و مالرو زبان آلمانی نمی‌دانست. از قول کلارا همسر مالرو که زبان آلمانی را بخوبی می‌دانست نقل شده است که در سفری به برلن (در سالهای ۱۹۲۱ تا ۱۹۲۲) این کتاب را خریده بوده است و احتمال دارد که از محتویات آن برای شوهرش صحبت کرده باشد. بنابراین اگر تأثیری در کار بوده باشد، به نحو غیرمستقیم و با فاصله بوده است.

در این زمان، دست‌راستی‌های محافظه‌کار ملی‌گرا، که از ضعف اروپا پس از جنگ جهانی اول دچار تشویش شده بودند، با نگرانی از سرایت انقلاب اتحاد جماهیر شوروی به سایر جاها، دست به تمهید دیدگاهی از مشرق زدند که، به موجب آن، مشرق‌زمین عرصه‌ای نبود که بتوان با آن وارد داد و ستد شد، بلکه جایگاه اقوام وحشی و تبهکاری بود که از همان آغاز تهدیدی علیه تمدن و نظم اروپا به‌شمار می‌رفتند؛ اروپایی که وارث تمدن دوران باستان و مسیحیت بود.

شخصی به نام هانری ماسیس^۱ که با گردآوردن گروهی از روشنفکران ضد بلشویسم در سال ۱۹۱۹ توانسته بود شهرتی به هم زند، قهرمان این مبارزه علیه آسیا شده بود. وی در سال ۱۹۲۳، طی مصاحبه‌ای پر سر و صدا ویژگی کار خود را توأم با اعتراضاتی به نمایش گذاشت.

از سوی دیگر، دست‌چپی‌های افراطی در حزب کمونیست فرانسه، با تحلیل اوضاع و احوال جغرافیایی و سیاسی و اقتصادی کشورهای آسیا که مستعمره یا نیمه مستعمره بودند، این قاره را عرصه مساعدی برای گسترش انقلاب و پناهگاهی برای انقلاب جهانی می‌دانستند.

مجله جدیدی به نام دفترچه‌های ماه در ژوئیه ۱۹۲۵ اقدام به افشاگریهایی درباره برخورد اندیشه‌ها در شماره ویژه خود تحت عنوان پیامهای مشرق کرد که در واقع نتیجه‌گیری از پرسشنامه‌هایی بود که در میان عده‌ای از نویسندگان توزیع شده بود. در همین مجله بود که ماسیس برنامه مشاجراتی خود را آغاز کرد و در چند صفحه خلاصه‌ای از کتاب خود را به نام دفاع از غرب به چاپ رسانید. این کتاب بعداً در ۱۹۲۷ منتشر شد.

اگر مالرو همه این کتاب را هم نخوانده باشد باز توانسته است قبل از اتمام وسوسه غرب با فصل اول آن آشنا شود. او بی‌آنکه کتاب خود را پاسخی به نوشته‌های ماسیس بداند، از شباهت موضوع دو کتاب بهره گرفته و عنوان کتاب خود را برگزیده است.

علاوه بر اینها، جلسات فرهنگی پون‌تینی از تابستان سال ۱۹۲۵ آغاز شده بود و در این جلسات پیرامون مسئله شرق و انحطاط غرب بحث و گفت‌وگو می‌شد. ظاهراً در همین جلسات بود که سخن از کُنت کیزرلینگ آلمانی هم که تبدیل به استاد بزرگ فلسفه در اروپا

1. Henri Massis

شده بود به میان آمده است. از هنگامی که کتاب کیزرلینگ به نام سفرنامه یک فیلسوف در مشرق زمین منتشر شده بود، جلسات مدرسه خرد او نیز در شهر دارمشتاد، در همان مسیر کتابش سیر می کرد.

مطالبی که گفته شد نشان می دهد مسئله شرق، زمانی که مالروی جوان کتاب خود را منتشر کرد، موضوعی مطمح نظر روشنفکران بوده است.

بنابراین، اگر وسوسه غرب را از زاویه این گونه بحث ها بنگریم، به هیچ رو واقعه ای غیر عادی به نظر نمی رسد و جالب توجه بودن آن بیشتر مرهون قالب و شکل آن است تا محتویات آن. مطالب جسته گریخته ای که در قالب نامه نگاری در آن گرد آمده، اجازه داده است که موضوعهای پراکنده ای در یک جا جمع آیند. نویسنده در توضیح اول کتاب، انتخاب این قالب را امری اجباری و ناگزیر معرفی می کند.

شکی نیست که نامه اول، که آ. د. می نویسد (ولی معلوم نیست به چه کسی)، کاملاً در حیطه نامه نگاری قرار نمی گیرد و می توان آن را شعر مثنوی دانست که تخیلات رویاگونه و نیرومند مسافری آینده نگر را بیان می دارد. آخرین نامه نیز بازگوکننده تأملاتی در تنهایی است که از نامه های دیگر جدا به نظر می رسد. به غیر از این دو نامه، نامه های دیگر کم و بیش شکل نامه هایی را دارند که به معنای ساده و محدود کلمه، بین دو نفر رد و بدل شده اند. اما این مبادله هم کامل نیست، چون نویسنده، در توجیه آن، در آغاز کتاب یادآور می شود که این نامه ها انتخاب شده اند و نقش خود را تا حد کار یک ویراستار پایین می آورد.

این دستاویز تا حدودی متن نابسامان قسمت اول کتاب را توجیه می کند که نوعی گفت و گو با خویشتن از سوی لینگ است و تنها یک نامه از آ. د. آن را قطع می کند (نامه هشتم). آنچه مطالب را تا نامه دوازدهم

هدایت می‌کند نوعی اکتشافات است و سپس جنبه دوطرفه نامه‌ها افزایش می‌یابد. اما آنچه از مکالمه مصیبت‌بار این دو نفر و فقط همین دو نفر نتیجه می‌شود تفاوت و خصوصیت دو نوع فرهنگ است. نامه‌ها تاریخ و زمان خاص و حتی شماره هم ندارند.

انتقاد از نوگرایی در کانون کتاب قرار دارد و از همان آغاز وجود بحران ارزشها، چه در غرب و چه در شرق، مورد تأکید قرار می‌گیرد. لینگ در ابتدا اروپا را فقط از روی کتابها می‌شناسد. اروپایی که او از خارج و از دوردست تصور می‌کند، دستگاه منظمی است که اراده‌ای مبتنی بر هندسه آن را اداره می‌کند.

اما هنگامی که وارد گود می‌شود، مشاهده مخلوقاتی که حاصل کار این اراده است، به نظرش نقابی است که بر اثر برخورد احساسها و حساسیت‌ها و اشتیاقها تعادلش بهم خورده است. تسلط و اقتدار غرب که از نظر او ابتدا با اضطراب خاص یونانی و سپس با مسیحیت مسموم شده، شباهتی به اقتدار و تسلط ندارد.

در نامه سیزدهم، لینگ فلسفه سستی شرق دور را در مقابل بحران روحی غرب می‌نهد که اندیشه و شوق در آن به‌طور هماهنگ به‌هم پیوند خورده‌اند و وجدان و ضمیر ناخودآگاه در آن، از طریق خلسه تائویی به اتحاد باکائنات منتهی می‌شود.

بحث درباره عمل و اقدام و اعتبار آینده آن از مطالب اساسی کتاب است. مبارزه دوجانبه بین انسان و جهان، از تفکر درباره مردم گرفته تا تفکر درباره موزه لوور، محور بحث و گفت‌وگو است.

سخنان هیجان‌آمیز وانگ - لوی که‌نسال در نامه شانزدهم اشاره به واژگونی تمدنی دارد که سابقاً براساس هماهنگی پایدار با کائنات بنیان

گذاشته شده بود و اینک بر اثر نفوذ نه تنها سیاسی غرب بلکه نفوذ فکری آن دچار ویرانی شده است. بدین سان بحران مشرق زمین نیز، به نوبه خود، بر اثر سرایت افکار غربی به صورت درونی درآمده است. بدین گونه است که هر یک از این دو تمدن با اضطراب حاصل از نابودی خود روبه روست. اما هر دو نیز می خواهند باقی بمانند و مسیر خود را ادامه دهند و در این کشاکش مسئله نوزایی مطرح می شود. در واقع وسوسه از دیدگاه این کتاب همین حرکت برای تجدید حیات و نوزایی است که باید در مکان دیگری خارج از خویشتن، و در فرهنگهای بیگانه، جست و جو شود. مطالب دیگری درباره هنر و آفرینش هنری نیز در این نامه ها وجود دارد که در واقع پیش تصویری از آن چیزی است که مالرو بعدها در کتابهای متعدد خود درباره دگرذیسی آثار هنری مطرح خواهد ساخت.

من این کتاب را زمانی که جوان بودم و در پاریس تحصیل می کردم خواندم و سخت تحت تأثیر آن قرار گرفتم. آن را به فارسی ترجمه کردم و با خود به ایران آوردم. پس از سالها جلال آل احمد که بتازگی سردبیر مجله کیهان ماه شده بود حاضر شد آن را اول به صورت قطعه قطعه در آن مجله چاپ و سپس به صورت کتاب منتشر کند. چند نامه از آن در دو شماره مجله مذکور چاپ شد ولی مجله به علت بروز اختلاف بین او و مسئولان کیهان تعطیل گردید. اینک سالهای بسیاری از آن زمان می گذرد و من همواره آرزو داشتم که این کتاب بار دیگر به صورت کامل منتشر شود. (گرچه برادر آل احمد پس از تعطیل شدن کیهان ماه آن را به صورتی نه چندان دلخواه چاپ کرد ولی باز هم به علت بروز اختلاف بین او و مسئولان کیهان از توزیع و پخش آن جلوگیری شد.) اکنون که فرصتی پیش آمده است،

متن ترجمه را با بازبینی و برخی اصلاحات و افزودن مقدمه‌ای بر آن به چاپ سپردم. امیدوارم این کتاب با همه کم و کاستی‌هایی که دارد، از آنجا که جوانان نیاز مبرمی به این‌گونه بحثها دارند، انگیزه‌ای برای تفکر آنها و رهگشایی برای بحث و تحقیق در این زمینه‌ها باشد.

س. ذکاء